

LUPESCU RADU

MÁTYÁS KIRÁLY SZÜLŐHÁZA

A Mátyás-ház Kolozsvárnak viszonylag kevés középkori eredetű polgárháza közé tartozik. Az utókor kegyelete és különleges jogállása őrizte meg számunkra, mára pedig valóságos turisztikai zárandokhelyé nőtte ki magát. A történetére vonatkozó legkorábbi szórványos adatok a 15. század közepéig nyúlnak vissza, amikor egyik szobájában látott napvilágot Mátyás, Magyarország jövődöbéli királya.

A Hunyadi-család életében jelentős változást hozott, hogy János 1440-től erdélyi vajda lett. Vajdahunyadon új társadalmi státuszához méltó, látványos építkezésbe kezdett, amely évekig elhúzódott. Ilyen körülmények között az erdélyi városok közül abban bérelt szállást állapotos felesége számára, amelyikkel a legjobb kapcsolatai voltak. Szilágyi Erzsébet nem átutazás közben állt meg Kolozsváron szülni, hanem hosszabb távú berendezkedésről volt szó. A családot a szülést követő időszakban is a városban találjuk.

Mátyás – lengyel származású csillagásza szerint – 1443. február 23-án 15 óra 7 perc 34 másodperckor született Kolozsvá-

ron. A Szent Mihály-plébániatemplomban keresztelték meg, és, ha minden igaz, itt tanulta meg a betűvetést. A ház akkoriban Méhffi Jakab szőlősgazda tulajdonában volt, akitől később veje, Kolb István örökölte meg. Amikor 1467-ben Mátyás király leverte az erdélyi nemesek lázadását, Kolozsváron is megfordult, szülőházának új tulajdonosát pedig felmentette a királynak fizetendő adó alól.

Ebből később nagyon sok bonyodalom adódott, mivel az új háztulajdonosok úgy értelmezték Mátyás kiváltságát, hogy az a ház mindenkorai tulajdonosára vonatkozik. A ház egyik befolyásos tulajdonosa, Kovács Gáspár városi tanácsos 1649-ben el is érte II. Rákóczi

György fejedelemnél, hogy az adómentességet a házra is kiterjessze. A város végül úgy oldotta meg ezt a problémát, hogy 1740-ben megvásárolta az épületet, és katonai kórházat működtetett benne.

A ház középkori állapota nehezen rekonstruálható. Kétségtelen, hogy a 15. század közepén az épület jóval kisebb volt a mainál. Az eredeti maghoz tartozik a kapualj és a szomszédos szobák. Amennyiben már akkor emeletes volt, itt rendezték be a lakosztályokat, tehát Mátyás valamelyik emeleti helyiségben született. A 16. században a házat kiszélesítették, a 18. században pedig az udvar irányába bővítették.

A 16. század után, amikor – Heltai Gáspár krónikája szerint – a ház ajtaját és ablakait még a Hunyadi-címer díszítette, Mátyás és vele együtt a szülőház kultusza fokozatosan alábbhagyott. 1740-ben a város nem kegyeletből vásárolta meg a házat, hanem pénzügyi megfontolásból. A szülőház iránti tisztelet tompulása különben nem róható fel senkinek, mivel a műemlék fogalma és kultusza Magyarországon csak a 19. század közepén kezdett kikristályosodni.

A műemlékek iránti megváltozott szemléletet tükrözi a Magyar Történelmi Társulat 1869-ben tartott kolozsvári gyűlése, amelyen nemcsak konstatálták az épületben uralkodó áldatlan állapotokat, hanem figyelemre méltó javaslatok is születtek. „Ma katonai laktanya, falai ki-s béhajlanak, pinczéi ajtó, ablak nélkül, felhagyva, elárvult állapotban, mint a folyosók és udvar is. A ki

kegyeletes honfíui figyelemmel nézi meg, elszomorodik ez elhagyatottságon. A nagy király, a ki Kolozsvárért annyit tett, kinek e város főbb anyagi és szellemi erőforrásai tekintélyes részét köszönheti, több kegyeletet érdemelne. A Magyar Történelmi Társulat idei itt létekor annak régészeti szakbizottsága figyelmeztetésére azon eszme lőn kifejezve, hogy a nagy király emléke iránti tisztelet megkívánná, hogy azon házat, melyen egy ország, sőt a művelt európai népek figyelve függ, a város a katonaság további romlásaitól megvédvé s eredeti modorában kijavítva, jövőben valamely városi népies, vagy polgári és közműveltségi célra használja. Vajha a valóban szép eszmét Kolozsvár művelt közönsége szívvel méltán nyolva, megvalósítsa!”

A tervekből végül nem lett semmi, a mulasztások pedig végül Ferenc József császár 1887-ben Kolozsváron tett látogatása alkalmával ütöttek vissza. A városban szeptember 23-án tett sétája során az uralkodó Mátyás szülőházát is meglátogatta, a körülötte nyüzsgő városi előljáróknak pedig finoman az orrára koppintott: „Nem nagy kegyeletre mutat, hogy Kolozsvár Mátyás ki-

rály születési házát katonai kórháznak használja.” A kínos helyzetet csak fokozta az uralkodó 400 forintos adománya annak érdekében, hogy a város végre emléktáblával jelölje meg a házat. A Bécset is elfoglaló Hunyadi Mátyással és általa a magyar nemzeti történelemmel való megbékélés kedves gesztusa volt ez egy Habsburg részéről.

Az emléktáblát Pákei Lajos építészmérnök tervezte, szövegét Szabó Károly történész fogalmazta meg és Zala György kivitelezte. A rajta feltüntetett 1888-as évszámmal ellentétben felavatására egy évvel később, 1889. szeptember 2-án került sor. A Corvinákból kiemelt reneszánsz motívumokat felsorakoztató emléktábla játékoságát jelentős mértékben fokozza az erőteljesen kiugró szemöldökpárkányra helyezett két bájos angyal, akik koronázási jelvények szimbólumait tartják a kezükben.

A ház első helyreállítására 1899 körül került sor, azt követően, hogy a katonaságot kiköltöztették a házból. A Műemlékek Országos Bizottsága Gyalus Lászlót, a budapesti Iparművészeti Iskola tanárát bízta meg a munkálatok vezetésével, aki – Kós Károly szavaival élve – „egy groteszkül fe-

lemás, hamisított »gótikus-németre-
szánsz« csodabogárrá” alakította a házat. Ez a beavatkozás lényegében a háznak csak a külső megjelenését volt hivatott korrigálni, ennek estek áldozatul az eredeti ablakkeretek is.

A helyreállítás befejezését követően az épületet az Erdélyi Kárpát Egyesület kapta meg és néprajzi múzeumnak rendezték be. A múzeum itteni tartózkodása rövid életű volt, mivel az impériumváltást követően kiköltöztették az épületből. A II. bécsi döntés után, 1940-ben Hóman Bálint kultuszminiszter, miután meglátogatta a házat, elrendelte a restaurálását. A nagyobb horderejű helyreállításra 1942–43-ban került sor, immár Kós Károly irányítása alatt. A terv a Hunyadiak emlékét őrző kiállítás létrehozása volt. Ekkor került sor a vakolatok leverezésére, ismét kibontották az emeleti nagyterem hevederéveit, beazonosították az eredeti járósinteket, ajtó- és ablaknyílásokat. A helyreállításnak két fontos következménye volt a házra nézve: egyfelől eltüntette a korábbi, Gyalus László-féle modern polgári homlokzatot, és a korábbi, egyszerű, nyugodtabb tagolású homlokzatot állította vissza. Ugyanekkor került sor a korábbi lépcsőház megszüntetésére, és új lépcsőfeljártót alakítottak ki a ház északi végében.

A második világháborút követően az üresen maradt épületet a Móríc Zsigmond Népi Kollégium vette át. A kollégium lényegében a Bolyai Egyetem diákjai számára teremtett tanulási feltételeket, azonban az egyetem 1948-as, kommunista szellemű átszervezésével funkcióját veszítette. 1949-ben még megünnepelték az öt éves évfordulót, az év végére azonban a kollégium megszűnt. Ekkor az 1948-ban létrehozott Magyar Művészeti Intézet szerezte meg az épületet. Ebben elsősorban az intézetet alapító Kovács Zoltánnak és Balogh Edgárnak volt jelentős szerepe, akik más kolozsvári műemléket is megkaptak az intézet számára, így mentve meg azokat az enyészettől. 1950-ben összevonták a román és magyar művészképzést, és létrehozták a Ion Andreescu Képzőművészeti Intézetet. Ennek örököse a jelenlegi Művészeti és Design Egyetem, amelynek továbbra is Mátyás király szülőháza szolgál otthonául.

A csodával határos módon megmaradt középkori épület ma is hirdeti nagyszerű királyunk szokatlan születési körülményeit. Noha az épület – az egyedüli ismert és megőrződött magyar királyi születési hely – erősen él a népi köztudatban és nagy tiszteletnek örvend, sajnán, hogy közel egy évszázad után sem sikerült legalább egy emlékszobát berendezni Mátyás király tiszteletére. ♦

Mátyás király szülőháza, 1900-as évek

Mátyás király szülőháza Kós Károly restaurálása után, 1940-es évek